

Tarihi Mekanlarda Ders İşlemenin Öğretimde Etkililiği Konusunda Öğretmen Görüşleri

Yasin ZAŞIN¹

Lut DURAK²

Aydın EMRE³

Ahmet Giray YILDIRIM⁴

Özet

Öğretmenlerin derslerin işlenmesinde tarihi mekanların kullanılması ile ilgili görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya Malatya ilinde görev yapmakta olan 454 öğretmen katılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı olarak Çıkar (2016) tarafından geliştirilmiş ölçek kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin tarihi mekanlarda işlenen dersler için çoğunlukla olumlu görüşlerinin olduğu görülürken, tarihi mekanlarda ders işlerken dersle ilgili bilgileri daha kolay anlatabilmekte, öğrencilerin derse odaklanması ve öğrencilerin geri bildirim alınarak değerlendirilmesi daha kolay olduğu, öğretmenlere göre tarihi mekanlarda ders işlerken müfredatta belirtilen kazanımların uygulanmasında zorluklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Mekan, Dış Mekan, Öğretmen

¹ Fevzi Çakmak İlkokulu, Yeşilyurt/Malatya, yzasin@yandex.com.

² 23 Nisan Ortaokulu, Yeşilyurt/Malatya, lutdurak@gmail.com.

³ Orduzu Elmasuyu İlkokulu, Battalgazi/Malatya, aydinemre44@hotmail.com.

⁴ Orduzu Elmasuyu İlkokulu, Battalgazi/Malatya, ahmetgry44@hotmail.com.

Teacher Opinions on the Effectiveness of Teaching Lessons in Historical Places in Teaching

Abstract

Quantitative research method was used in the study, which aimed to determine the opinions of teachers about the use of historical places in teaching lessons. 454 teachers working in Malatya province participated in the research. The scale developed by Çok (2016) was used as the data collection tool used in the research. SPSS program was used to analyze the research data. As a result of the research, it was seen that teachers had mostly positive opinions about the lessons taught in historical places, while teaching lessons in historical places, they could explain the information about the lesson more easily, it was easier for students to focus on the lesson and it was easier for students to be evaluated by receiving feedback, and according to teachers, there were difficulties in implementing the achievements specified in the curriculum while teaching lessons in historical places. The conclusion has been reached

Keywords: Historic Place, Outdoor, Teacher

Giriş

Eğitim, insanın doğumundan başlayıp ölümüne kadar süren bir kavramdır. Aile, okul, kültür, toplum ve çevre düzeylerini kapsayan yaşamımız boyunca eğitim bireye eşlik etmektedir. Eğitim, bireylere toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikleri kazandırmayı amaçlamakta ve kişisel ve toplumsal gelişimin temel görevini üstlenmektedir (Özkan, 2011). Eğitim, yaşamın her aşamasında formal ve informal etkili yapılara sahip olup, insanların sosyal statülerini, inançlarını ve yaşam tarzlarını da etkili bir şekilde belirleyebilmektedir (Kıroğlu, 2009).

İnsanlık tarihi boyunca eğitimin en önemli amaçlarından biri nitelikli insan yetiştirmektir. Zaman içinde yaşanan hızlı değişimler eğitim sistemini de etkilemiş ve günümüz çağdaş toplumunda yetkin bir insan olabilmek için bilgiyi anlamak ve ezberlemek yeterli olmamaktadır. Günümüz çağdaş eğitim sistemi; araştırabilen, eleştirel düşünebilen, toplumsal konulara duyarlı, problem çözme becerisine sahip, toplumsal ve siyasal olaylarda özgür karar verebilen bireyler yetiştirmeyi beklemektedir (Atalay, 2014).

Bu nedenle eğitimde yeni yaklaşımlara bakıldığında aktif öğrenme yöntemleri öne çıkmaktadır. Bu yöntemler, öğrencilerin aktif olarak katıldığı ve karşılaştıkları bilgileri zihinlerinde yapılandırdıkları öğrenme süreçlerini içermektedir. Çünkü aktif öğrenme yöntemi

öğrenciyi pasif alıcı konumundan kurtararak öğrenme sürecinde aktif hale gelmesini sağlamaktadır. Ancak bu sadece öğrenme sürecindeki bireyleri öğrenme süreci boyunca düşünmeye, yorum yapmaya ve karar vermeye yönelik zihinsel becerileri kullanmaya teşvik ederek başılamamaktadır. Öğretmenler bu süreçte öğrencilere rehberlik eden, öğrenmeyi ve öğrenmeyi kolaylaştıran konumdadırlar (Türkben, 2015).

Bu bağlamda XXI. yüzyılda eğitim. Hedeflere uygun bireyler yetiştirmek için geleneksel öğretim yöntemleri ve tuğla ve harç okul/sınıf ortamlarıyla sınırlı kalmamak gerekmektedir. Bu konuda Türkiye’de 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımı benimseyerek öğrenci merkezli, çevreyle etkileşimli, çok boyutlu bir eğitim sistemi kurulmuştur (Çiftçi vd., 2021). Bu ilkeler, öğrencileri programın merkezinde tutarak öğrenmeyi daha sürdürülebilir hale getirmeyi ve üst düzey becerileri geliştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler müfredatına da dahil edilmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin eğitim-öğretim etkinliklerine daha aktif katıldıkları ve öğretim etkinliklerinin merkezinde yer aldıkları okul dışı öğrenme ortamları önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bilgiler derslerinde okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen, öğrenciyi okul/sınıf ortamının dışına çıkaran etkinlikler; öğrenciyi bilgiyi yapılandırarak sonuç çıkarma, uygulama, deneyimleme, araştırma ve inceleme yoluyla öğrenme olanağı sağlamaktadır (Torun, 2021). Okul dışı öğrenmede özellikle Sosyal Bilgiler, Tarih Coğrafya gibi derslerin anlatılması daha etkin bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu ders içeriklerinde geçmiş olayların öğrencilere aktarılması amaçlanıyor olmasından dolayı ders işleme mekanı olarak tarihi mekanların kullanılmasının birçok avantajı olabilecektir. Bu çalışmada öğretmenlerin Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya gibi derslerin işlenmesinde tarihi mekanların kullanılması ile ilgili görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Okul Dışı Öğrenme

Günümüzde öne çıkan öğrenci merkezli eğitim yaklaşımı, öğrencinin öğrenmesini kalıcılaştırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla öğrenciler sadece okul ortamında değil, okul dışındaki farklı ortamlarda da öğrenebilmektedirler. Bu bağlamda okul dışı öğrenme kavramının daha iyi anlaşılması ve aktarılabilmesi için öncelikle okul kavramının açıklanması gerekmektedir (Kubat, 2018). Okul, iç ve dış maddi koşulları yeterli, alanına hakim, nitelikli öğretmenlerin bulunduğu, toplumla iletişim halinde ve toplumla barışık, sosyal ve kültürel çevrenin tüm olanaklarından toplumla işbirliği yaparak yararlanan bir kurumdur. Okul, eğitim-öğretim faaliyetlerini yalnızca bina/sınıf ortamında değil, çevrenin birçok farklı yerinde yürüten bir kurumdur. Bu bağlamda okul dışı öğrenme kavramı ortaya çıkmıştır (Aydoğdu vd., 2023).

Sariođlan ve Küçüközer'e (2017) göre okul dışı öğrenme, okul dışında yürütölen eğitim faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım müfredata büyük katkı sağlamakta ve tıpkı sınıftaki dersler gibi planlı ve programlı olması açısından tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Okul dışı eğitim kavramını, ders amaçlarını öğrencilere aktarmak için öğretmenler tarafından seçilen en etkili öğretim yöntem veya stratejileridir (Payne, 1985). Okul dışı öğrenme, okul bahçesinden başlayarak hayvanat bahçesi, çevredeki endüstriyel tesisler, deniz veya göl kenarı ve ormanlar gibi yerleri içeren geniş bir öğrenme alanıdır. Ders içeriği bu öğrenme yöntemiyle zenginleştirilebilmekte, öğrenme deneyim yoluyla kalıcı hale gelmektedir (Ford, 1986).

Tarihsel gelişimine bakıldığında, dünyadaki modern okul dışı eğitimin geçmişinin XIX. yüzyıla kadar uzandığı görölmektedir. XX. yüzyılın sonu ile XXI. yüzyılın başından beri sistemleştirilmiş gibi görünmektedir (Aydemir, 2021). XIX. yüzyılda İngiliz eğitimci Herbert Spencer, eğitimde çocukların kişisel gelişiminin önemini vurgulamıştır. Ayrıca Spencer, çocuğun yaşadığı çevreyi, doğayı ve toplumu anlaması ve eğitim ortamının bu konulara göre düzenlenmesi gerektiğine inanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin eğitimin merkezi olması ve tüm etkinliklerin öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre düzenlenmesi ön plana çıkmaktadır (Binbaşoğlu, 2000).

Okul dışı öğrenmeye ilişkin ilk araştırmalar XIX. yüzyıla kadar uzanmaktadır. 1990'lı yılların sonunda resmîyet kazandığı ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Broadoaks okullarında uygulanmaya başlandığı düşünölmektedir. Okulun kurucuları, müfredatta doğanın kendisini bir laboratuvar olarak kullanmaya başlama fikrini ortaya atmışlardır. 1912 yılında Kaliforniya Planına bu fikir eklendi ve ilk kez okul dışı eğitim müfredata dahil edilmiştir (Yazıcı ve Çobanoğlu, 2017).

Öte yandan, 1896'dan 1926'ya kadar Güney Londra, İngiltere'deki bir kız okulunda öğretmenlik yapan bir doktora öğrencisi. Lilian Clarke, okul bahçelerinin okul dışı öğrenme ortamları olarak kullanımı ve tasarımında yenilikçi öğretim faaliyetleri yoluyla okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Rickinson vd., 2004).

XX. yüzyılın ikinci yarısında, başta liseler olmak üzere birçok okul, ders dışı etkinlikleri müfredata dahil etmeye başladı ve yine bu dönemde okullarda öğrenci etkinlikleri için "ders dışı etkinlikler" kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Gholson, 1985). İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman eğitimci Kurt Mathias Robert Martin Hahn (1886-1974) okul dışı eğitim kavramını ortaya atmış, daha sonraki dönemde ise okul dışı eğitime dış eğitim adı verilmiştir. İngiltere'de gelişme devam etmektedir (Okur Berberoğlu & Uygun, 2013).

XX. yüzyılın ikinci yarısında yöneticiler, öğretmenler ve veliler öğrencileri okul dışındaki öğrenme ortamlarında düzenlenen etkinliklere katılmaya teşvik etmeye devam etmiş ve okullar öğrencilere bu alanda daha fazla fırsat sunmaya başlamıştır. Ayrıca okul dışındaki etkinliklerin çeşitliliği de artmış ve okullar her öğrencinin ilgisini çekecek farklı etkinliklere yer vermeye başlamıştır (Şehli-Kızıllan, 2022). Ivan Ilyich 1973 yılında "*Okulsuz Toplum*" adlı kitabında geleneksel okul anlayışının çağa uyum sağlamakta yeterli olmadığını öne sürmüştü ve okul dışı eğitim faaliyetlerine ağırlık vermiştir (Gündüz, 2006, s. 236).

Türkler arasında okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımı Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. Uygur Devleti kurulmadan önce Türkler göçebe bir yaşam sürüyorlardı ve bu yaşam tarzları kalıcı okul kurumlarının oluşmasına engel olmuştur. Türkler özellikle askeri becerilerde, atları evcilleştirmede ve savaşta kullanmada ve avlanmada başarılı olmuşlar ve yaşadıkları coğrafi şartlara göre hareket etmek ve doğada yaşamak için okul dışındaki eğitim ortamlarından da yararlanmışlardır (Metin-Göksu, 2020). Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte ilk olarak okul kavramı ortaya çıkmış, medrese adı verilen örgün ve planlı bir eğitim kurumudur. Orta Asya Türk kültürünün aksine bu kurumların faaliyetleri Cumhuriyete kadar devam etmiştir (Candan, 2013).

Selçuklu döneminde kurulan Ahi Teşkilatı, kendine has geleneğini yıllar içinde sürdürmüştü; usta-çırak ilişkisi, iş başında eğitim ve okul dışı eğitim gibi özellikleriyle bu dönemde okul dışı eğitimin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan Muhendishane-i Berr-i Hümayun kursunda ders, okul dışına da uygun bir şekilde, sınıf dışında önce teorik, daha sonra pratik uygulamalı olarak işlenmiştir (Akyüz, 2013).

XX. yüzyılın başlarında Batı tarzı eğitim uygulanmaya başlanmıştır. 1913 yılında yayınlanan "Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı" tarih öğretim planında öğretmenlerin, öğrencileri eski tarihi gezmeye götürmeleri zorunlu kılınmıştır (Safran, 1999). Ayrıca 1913 yılından itibaren okul dışı eğitim kavramı Osmanlı Devleti'nin eğitim planlarına da dahil edilmeye başlanmıştır (Okur-Berberoğlu & Uygun, 2013, s. 36).

İkinci Meşrutiyet döneminden bu yana kırsal okullarda öğretmen yetiştirme fikri üzerinde durulmuştur. Yıllarca süren çalışmaların ardından 1926 yılında "Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi" yayımlanmış ve köy öğretmen okulları kurulmuştur. Bu okullarda sabahları teorik dersler verilirken, öğleden sonraları ise ders dışı faaliyetler olarak tanımlanabilecek tarımsal faaliyetler ve doğa inceleme gezileri yapılmıştır (Erkek, 2009). 1929 yılında

yayımlanan İlkokul Nizamnamesinde ders dışı faaliyetlere de yer verilmiştir. Bu yönetmelikte öğrencilerin okulda aldıkları derslerin yanı sıra ilgi ve yeteneklerine uygun bazı etkinliklere de katılmaları zorunlu tutulmakta olup buna "eğitsel kol etkinlikleri" adı verilmiştir (Binbaşıoğlu, 2000). Ayrıca hem 1936'da kurulan Köy Öğretmen Okulları'nın hem de 1940'ta kurulan Köy Enstitüleri'nin okul dışı öğrenme ortamları kapsamında değerlendirilebilecek çeşitli uygulamalar geliştirdiği görülmektedir (Okur-Berberoğlu ve Uygun, 2013).

20. yüzyılın ikinci yarısında toplanan Milli Eğitim Şuralarında okul dışı öğrenmenin önemine değinilmiş ve okul dışı öğrenmenin müfredata dahil edilmesi vurgulanmıştır. 8. Milli Eğitim Şurasının 38. maddesinde "...mümkün olan her yerde sanayiyle işbirliği yapmak" öngörülmüştür. Okul dışı ortamın öğrenme aracı olarak kullanılabilmesi vurgulanmıştır. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, eğitimin sadece okullarda değil her yerde verilebileceğini vurgulayarak Türk milli eğitiminin temel ilkelerini belirledi ve ilk kez ders dışı faaliyetlere de açıkça yer verilmiştir. Toplantıda haftada üç saat ders dışı etkinlik tahsis edilmesi önerildi ve ders dışı etkinlikler yürüten öğretmenlere ödeme yapılmasına karar verilmiştir. Ders dışı etkinliklere ilişkin en kapsamlı çalışma, 1983 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "İlkokul, Ortaokul, Lise ve Denk Okullarda Eğitim Araştırmaları Yönetmeliği"nde yer almaktadır. Yönetmelik, okullarda gerçekleştirilebilecek okul dışı öğrenme faaliyetlerini detaylandırıyor ve okulların bu faaliyetleri yürütmesini zorunlu kılınmıştır (Köse, 2003).

2004 yılından bu yana yapılandırmacı öğrenme yöntemine göre yazılan derslerde okul dışı öğrenme ölçütleri benimsenmeye başlanmıştır. Daha önce sadece eğitim-öğretim yılı sonlarında veya önceki derslerin belirli gün ve haftalarında gerçekleştirilen okul gezileri, 2004 yılından bu yana planlı, etkili ve amaçlı bir şekilde düzenlenmiştir (Karadağ vd., 2008).

Tarihi Mekân

Tarihi mekânlar, geçmişte insanların bıraktığı ve kullandığı tarihi yapı ve eserlerin yanı sıra tarihi olayların gerçekleştiği mekanlardan oluşmaktadır (Üztemur vd., 2018). Dolayısıyla tarih açısından zengin bir yer; cami, medrese, türbe, çeşme ve ev gibi eksiksiz tarihi özelliklere sahip yapıların oluşturduğu bir külliye olabileceği gibi, bir ülkenin geleceğini belirleyen olayların veya savaşların yaşandığı yer de olabilmektedir. Tarihin gerçekleştiği yer veya kişinin yaşadığı yerdir (Ata, 2002). Tarihi mekan, gerçek insanların hayatlarının ve olaylarının canlandırıldığı, öğrencilerle tarih arasında bağlantılar oluşturan bir tiyatro sahnesi olarak tanımlanmaktadır (Yeşilbursa, 2008).

Tarihi Mekânların Eğitimdeki Önemi

Geleneksel eğitim sisteminin modern eğitim sistemine dönüşmesiyle birlikte eğitim ve öğretimde köklü değişiklikler yaşanmıştır. Gezi gözlemi ve deneyimsel öğrenmeye dayalı öğrenci merkezli çevre çalışmaları, tarihi yerlerden yararlanmanın yolları ve yararları günümüzde oldukça önemli hale gelmiştir (Kaya, 2008). Okul dışında eğitimi desteklemek amacıyla tarihi yapıların, antik kentlerin, müzelerin ve diğer eğitim araçlarının kullanıldığı öğretime okul dışı tarih öğretimi denmektedir. Öğrencileri tarihi çevreye ve kaynak kişiler tarafından sağlanan ilk elden yazılı olmayan kanıtlara maruz bırakmak, okul dışında tarih eğitimini gerektirmektedir (Öner, 2015).

Safran ve Ata'ya (2006) göre öğrencilerin; gözlem, değerlendirme, sınıflandırma, dinleme, sorgulama ve iletişim gibi becerilerinin geliştirilmesinde tarihi mekan ziyaretleri büyük önem taşımaktadır. Okul dışında tarih öğretmek, tarihi çevreyi kullanarak öğretmeyi içermektedir. Tarihi çevre, geçmişin bizi çevreleyen tüm unsurlarıdır. Müzelerde sergilenen tarihi yapılar ve taşınabilir eserler tarihi çevreyi tamamlamaktadır. Geçmişten günümüze değişen insanoğlunun değişen ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirdiği araç ve gereçler, binalar ve yollar da tarihi çevrenin unsurlarıdır.

Öğretmenlerin tarih öğretirken karşılaştığı en büyük zorluk, uzun zaman önce öğrencilerinin gözleri önünde olup bitenleri hayata geçirmektir. Tarihi eserler, antikalar ve eserler, öğrencilerin binlerce yıl önce yaşananları hayata geçirmesi ve hayal güçlerini büyük ölçüde geliştirmesi için en önemli araçtır (Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı [TCKB], 1935).

Öğretmenlerin ders anlatırken tarihi ilgi çekici yerlerden faydalanması ve bu yerlere geziler düzenlemesi oldukça faydalı bir etkinliktir. Bunun sonucunda öğrenciler tarihi ve tarihte meydana gelen olay ve gerçekleri daha iyi anlamakta, geçmişini daha iyi hayal edebilmektedirler. Bir insan ülkesini sevmek için ne kadar çok neden bulursa, ona olan bağlılığı o kadar derin ve oradaki geçmiş nesillerle bağlantısı o kadar güçlü olmaktadır. Doğup büyüyen ülkeye duyulan sevgi, vatan sevgisinin en güçlü temelidir (Üztemur, 2018). Öğrencilere vatan ve millet sevgisini aşılacak için tarihi mekanlar kullanılmaktadır. Vatani seven, vatani seven, vatana ve millete hizmet eden insanların; tarihi mekanları gezmek, vatana ve millete tereddütsüz, tereddütsüz hizmet edecek insan yetiştirmede büyük önem taşımaktadır. Geçmişin gerçek kalıntıları olan tarihi yerler, geçmişle duygusal bir bağ kurmakta, merakımızı ve heyecanımızı

uyandırır, ruhumuza kapı açar, bizi keşfetmeye sevk etmekte, tarihteki olay ve kişileri anlamayı sağlamaktadır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009).

Tarihi mekanların öğretilmesi öğrencilerin geçmişle gelecek arasında bağlantı kurmasını sağlamaktadır. Bu etkinlik sayesinde öğrenciler geçmişte yaşamış insanların tercihlerinin çevredeki tarihi mimariye etkisini keşfederek, bu tercihin gelecek için önemini dikkate almayı öğrenir, kendi toplumları ve toplumları hakkında aldıkları kararları anlamaktadırlar. Çevre çalışmaları olarak da bilinen bu yaklaşım, tarih disiplini ile çevre arasındaki ilişkinin bütünleşik olarak incelenmesine katkı sağlamaktadır (Dinç ve Üztemur, 2017). Özellikle Sosyal Bilgiler müfredatına bakıldığında da benzer fikirlerle karşılaşmaktadır. Bu derste öğrenciler farklı dönem ve yerlere ait tarihsel kanıtları sorgular, insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit eder, değişim ve sürekliliği algılamaktadırlar (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Öğretmenlerin artık derslerini dört duvar arasında öğretme kalıbının dışına çıkması gerekmektedir. Bu kalıpları kıran öğretim kaynakları olarak tarihi yerler çok önemli bir yere sahiptir. Tarihi yerler, öğrencilerin orada yaşayan insanlara ve orada yaşanan olaylara karşı merakını ve ilgisini artırmaktadır. Antik kalıntılardan, evler, türbeler, önemli tarihi şahsiyetlerin türbeleri, oteller, hamamlar, kervansaraylar, külliyyeler, medreseler, milli parklar, savaş alanları, sokaklar, fabrikalar, tarihi köyler, çiftlikler, konaklar, yalılar, antik kalıntılar, her şey tarihsel kabul edilmektedir. Bir ülkeyi veya toplumu özel kıldıkları için onları ziyaret eden veya onlarla çalışan herkese geçmişin gerçeklerini gösteren bilgi ve deneyim kazanma fırsatı sunulmaktadır (Yeşilbursa, 2006).

Mezarlıklar da tarihi ilgi kapsamında önemli yerlerdir. Mezarlıkları arşiv, mezar taşlarını da belge olarak düşünmek zor olabilir ama mezar taşlarının üzerindeki yazılar başka yerde bulunamayacak bilgiler sağlayabilmektedir. Bir mezar taşının üzerindeki yazı yalnızca adı ve doğum tarihini göstermekle kalmaz, aynı zamanda yazıt, sembolik oymalar ve mezar taşının boyutu ve türü de bilgilendirici olabilmektedir. Öğrencilerin kendi çevrelerinde, tarihi şahsiyetleri veya eserleri ziyaret ederek gerçekleştirdiği öğretim şekline çevre çalışmaları denir (Uluçay, 1958).

Dersle ilgili bir konuda öğrencilere eski çağlardaki durumu anlatırken öğretmen öncelikle kendi şehrinin anıt ve eserlerine bakmalı, orada konuyla ilgili eser yoksa fotoğraflara bakabilmelidir. Diğer şehirlerden resimler, anıtlar ve projeler kat planı veya maketi kullanılmalıdır. Kaleler, duvarlar, çukurlar, gemiler, heykeller, tapınaklar, yazılar, kitabeler,

paralar, madalyalar, bağış belgeleri, minyatür tablolar, eski gelenekler, eski inançlar, eski kıyafetler, eski savaşlar, eski zevkler, kısacası eski hayatım sayfalarca metinden daha canlı ve canlı bir kitapta yazılmıştır (TCKB, 1935).

Tarih öğretiminde anlam oluşturmanın seyahat ve gözlem yoluyla öğrenme yoluyla genişlemesi, tarihi yerler ve müzelerdeki amaçlı öğretim deneyimlerinde kendini göstermektedir. Günümüzde tarih derslerinin öğretilmesi için yakındaki müzelerden (meydanların, binaların veya tarihi değeri olan nesnelere sergilendiği) yararlanmanın önemi açıktır. Tarihi çevre eğitimi sayesinde bireyler, yaşadıkları şehrin tarihi ve kültürel değerini bilinçli olarak görebilirler. Tarihi çevre bir “değer” olarak tanıtılmakta ve insanların yaşamları üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri eğitim yoluyla öğretilmektedir (Meydan ve Akkuş, 2014).

Tarihi yerlerin öğretimini kolaylaştırmak amacıyla; çevrenin incelenmesi ve doğal, sosyal, ekonomik ve kültürel olayların öğretim konusu olarak kullanılması, çocuklarımızın çevrelerini anlamalarını sağlar; buldukları çevrenin sorun ve fırsatlarından haberdar olmalarını sağlar ve onlara yardımcı olmaktadır (Çalık, 1964). Konuyla ilgili sosyal bilgiler derslerinde; Sosyal bilgiler derslerinde öğrenciler katılımın, kişisel ve toplumsal sorunlara kendi özgün bakış açılarını getirmenin önemine inanıldığı belirtilmektedir (MEB, 2005).

Tarihi yerler orada yaşayan ve çalışan insanlarla bağlantı kurulması sağlanmaktadır. Burada yer alan birincil ve ikincil kaynaklar aracılığıyla gözlem yapma, harita kullanma, görsel kanıtları değerlendirme, önyargıları değerlendirme, analiz etme, karşılaştırma ve zıtlıkları tespit etme, problem çözme gibi beceriler kazanmaktadır. Çevre tarihini anlamak için çevredeki tarihi olayların dramatize edilmesi gerekir (Uluçay, 1958).

Tarihi anıtlar ve kültürel kalıntılar tarihin en canlı belgeleridir. Öğrenciler tarihi yakından görüp öğrendiklerinde anlaşılması kolaylaşmaktadır. Tarihsel olaylar öğrenciler için sadece bir kelime yığını değil, yaşayan konular haline gelmektedir (TCKB, 1935). Derslerde kavramların öğrenciler için daha somut ve anlamlı hale getirilmesi için tarihsel kanıtlardan yararlanılmalıdır. Bu derste öğrencilerin tarihi çevreyle daha fazla tanışmasını, değişim ve sürekliliği daha iyi anlamasını istiyorsak tarihi mekanlardan faydalanılması gerekmektedir. Bu noktada derslerde; insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları tanımak, farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak değişim ve sürekliliği algılamak mümkün olabilmektedir (MEB, 2005).

Bir öğrenci bir camiyi inceliyorsa, onun kitabelerini, minaresini, kubbe ve süslemelerini, mihrap ve minberini incelemek önem kazanmaktadır. Elbette camileri, yapıldıkları dönemin, onu yapanların ve mimarların sosyal, tarihi ve ekonomik bağlamı içinde değerlendirmek gerekmektedir. Saha gezileri öğrencilerin tarihsel terminoloji geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Öğrenciler yazılı ve kayıt dışı kaynakları karşılaştıracak ve görsel kanıtları değerlendirmeyi öğreneceklerdir. Öğrenci geçmişteki insanların günlük yaşamları hakkında bilgi sahibi olacak, değişim ve süreklilikleri kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırarak algılayacaktır. Okul dışında tarih öğretimi tarihi çevreye yönelik empatiyi güçlendirmektedir (Ata, 2002).

Belgeler ve tarihi mekanlar; tarihi öğrencilerin hayatına taşıyarak, tarihi figürlere tarih kitaplarının sayfalarının ötesinde insani bir boyut kazandırarak, geçmişi öğrencilerin gerçek yaşam deneyimleriyle bütünleştirerek tarihe kişisel bir dokunuş katmaktadır. Öğrencilere normalde ziyaret edemeyecekleri yerleri karşılayabilecekleri bir fiyata ziyaret etme olanağı sunulmaktadır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009).

Türkiye'deki öğretmenlerin çoğu, öğrencilerin siyasi tarihi anlamakta zorlandıklarını ancak öğrencilerin sosyo-kültürel ve yerel tarihi daha iyi anladıklarını belirtmektedirler. Türk tarihi, somut tarihi yapılar, mekanlar ve nesnelere aracılığıyla daha erişilebilir ve ilgi çekici hale getirilebilmektedir. Bu sayede öğrenciler tarihi mirasımızı daha iyi anlayabilmektedirler (Kotluk ve Kocakaya, 2019).

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Tarihi mekanlarda ders işlemenin öğretimde etkililiği konusunda öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış olan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel yöntemlerde araştırmacının nesnel ve kendi değerlerinden bağımsız olarak gerçeği ortaya çıkarması beklenmektedir. Bu nedenle nicel yöntemler kullanan araştırmacılar, araştırmayı yürütmek için genellikle standart ölçüm araçlarını kullanarak kendilerini araştırmadan soyutlamaktadırlar (Borg ve Gall, 1989).

Örnekleme

Araştırmaya Malatya ilinde bulunan okullarda görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya öğretmenleri katılmışlardır. Bu öğretmenler arasından 454'ü araştırmanın

evrenini oluşturmaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Kadın	213	46,92
	Erkek	241	53,08
Görev yapılan kademe	Ortaokul	226	49,78
	Lise	228	50,22
Mesleki kıdem	10 yıl ve daha az	191	42,07
	11-20 yıl	163	35,90
	21 yıl ve daha fazla	100	22,03
Toplam		454	100,00

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden %53,08'i erkektir. %50,22'i lisede görev yapan öğretmenlerden %35,9'unun mesleki kıdemi 11-20 yıl arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı olarak Çıkar (2016) tarafından geliştirilmiş ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin orijinalinde Sosyal Bilgiler eğitiminde Tarihi ve Sanatsal mekan kullanımı ile ilgili 29 madde bulunmaktadır ve bu mekanların Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılmasına yönelik öğretmen, öğrenci ve ders ile ilgili öğretmen görüşlerini almaya yönelik hazırlanmıştır. Bu araştırmada eğitimde tarihi ve sanatsal mekanların kullanımında öğretmenler ile ilgili olan ile ilgili ölçeğin öğretmenler ile ilgili olan 10 maddesi alınmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı 0,657 olarak belirlenirken bizim çalışmamızda 0,649 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Analizler öncesinde araştırma verilerinin normallik durumu test edilmiş, araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerinin dağılım durumunu göstermek ve öğretmenlerin tarihi mekanlarda eğitim ile ilgili görüşlerini içeren madde dağılımının belirlenmesinde yüzde ve frekans analizi yapılmış, $p=0,05$ düzeyinde değişkenler arasında anlamlılık durumunu tespit etmek amacıyla t Testi ve ANOVA testi uygulanmıştır.

Bulgular

Araştırmada öğretmenlerin tarihi mekanların eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşleri

alınmıştır. Öğretmenlerin görüşlerinin dağılımı ve demografik özelliklerine göre bu görüşlerin anlamlılık durumları aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2. Tarihi Mekanlarda Ders İşlemeye Yönelik Öğretmen Görüşleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman
Tarihi mekanla ilgili bilgiyi daha kolay anlatmaktayım.	f	38	46	96	131	143
	%	8,37	10,13	21,15	28,85	31,50
Tarihi mekanlarda öğrencinin derse odaklanması sağlayabilirim	f	43	57	81	171	102
	%	9,47	12,56	17,84	37,67	22,47
Tarihi mekanlarda öğrenilenlerin değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır	f	29	33	94	186	112
	%	6,39	7,27	20,70	40,97	24,67
Tarihi mekanlarda ilgili müfredatta belirlenen ders kazanımlarını uygulamakta zorlanıyorum	f	96	149	85	76	48
	%	21,15	32,82	18,72	16,74	10,57
Tarihi mekanlarda ilgili zaman yeterli değildir	f	19	35	94	140	166
	%	4,19	7,71	20,70	30,84	36,56
Tarihi mekanlarda ilgili öğrenilenler yeterli değildir	f	39	58	88	171	98
	%	8,59	12,78	19,38	37,67	21,59
Tarihi mekanlarda derslere adaptasyonu sağlamak konusunda sorunlar yaşanmaktadır	f	21	40	103	143	147
	%	4,63	8,81	22,69	31,50	32,38
Tarihi mekanlarda geri bildirim almam daha kolay oluyor	f	71	89	104	144	46
	%	15,64	19,60	22,91	31,72	10,13
Tarihi mekanlara dayalı dersler zaman kaybı olmaktadır	f	289	120	23	17	5
	%	63,66	26,43	5,07	3,74	1,10
Tarihi mekanlarda öğrenim sıklıkla yapılmalıdır	f	12	29	46	177	190
	%	2,64	6,39	10,13	38,99	41,85

Tablo 2’de yar alan ifadelerin dağılımına bakıldığında öğretmenler tarihi mekanlarda ders işlerken dersle ilgili bilgileri daha kolay anlatabilmekte, öğrencilerin derse odaklanması ve öğrencilerin geri bildirim alınarak değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır. Buna karşılık öğretmenlere göre tarihi mekanlarda ders işlerken müfredatta belirtilen kazanımların uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Genel olarak öğretmenlerin tarihi mekanlarda ders işlenmesine olumlu baktıkları görülürken, öğretmenler bu tür ders işlemenin zaman kaybı olmadığını ve daha sık yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Cinsiyetine Göre Tarihi Mekanlarda Ders İşlemeye Yönelik Görüşlerinin Analizi

		f	\bar{x}	Ss.	t	p
Tarihi mekanla ilgili bilgiyi daha kolay anlatmaktayım.	Kadın	213	4,181	1,222	0,562	0,005
	Erkek	241	3,892	2,100		
Tarihi mekanlarda öğrencinin derse odaklanması sağlayabilirim	Kadın	213	3,744	1,989	1,426	0,058
	Erkek	241	3,952	1,457		
Tarihi mekanlarda öğrenilenlerin değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır	Kadın	213	4,010	2,211	1,632	0,041
	Erkek	241	3,790	1,488		
Tarihi mekanlarda ilgili müfredatta belirlenen ders kazanımlarını uygulamakta zorlanıyorum	Kadın	213	3,253	1,782	1,526	0,060
	Erkek	241	3,887	1,642		
Tarihi mekanlarda ilgili zaman yeterli değildir	Kadın	213	3,426	1,472	1,742	0,040
	Erkek	241	3,744	1,469		
Tarihi mekanlarda ilgili öğrenilenler yeterli değildir	Kadın	213	4,114	1,693	1,632	0,110
	Erkek	241	3,951	1,426		
Tarihi mekanlarda derslere adaptasyonu sağlamak konusunda sorunlar yaşanmaktadır	Kadın	213	3,440	2,252	1,269	0,023
	Erkek	241	3,452	2,140		
Tarihi mekanlarda geri bildirim almam daha kolay oluyor	Kadın	213	4,001	2,961	1,465	0,066
	Erkek	241	3,899	2,842		
Tarihi mekanlara dayalı dersler zaman kaybı olmaktadır	Kadın	213	3,420	1,788	1,743	0,071
	Erkek	241	3,411	1,826		
Tarihi mekanlarda öğrenim sıklıkla yapılmalıdır	Kadın	213	3,519	1,954	1,490	0,051
	Erkek	241	3,536	1,846		

Tabloya göre öğretmenlerin cinsiyetleri ile tarihi mekanlarda bilginin daha kolay aktarılması, öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay değerlendirilmesi, bu tür dersler için zamanın yeterli olmaması, derslere adaptasyonun zor olması ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 4. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Eğitim Kademesine Göre Tarihi Mekanlarda Ders İşlemeye Yönelik Görüşlerinin Analizi

		f	\bar{x}	Ss.	t	p
Tarihi mekanla ilgili bilgiyi daha kolay anlatmaktayım.	Ortaokul	226	3,241	1,965	0,543	0,057
	Lise	228	3,336	1,855		
Tarihi mekanlarda öğrencinin derse odaklanması sağlayabilirim	Ortaokul	226	3,845	1,743	0,965	0,076
	Lise	228	3,751	1,625		
Tarihi mekanlarda öğrenilenlerin değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır	Ortaokul	226	3,444	1,422	1,112	0,002
	Lise	228	3,516	1,841		
Tarihi mekanlarda ilgili müfredatta belirlenen ders kazanımlarını uygulamakta zorlanıyorum	Ortaokul	226	3,649	1,796	1,639	0,011
	Lise	228	3,721	1,452		
Tarihi mekanlarda ilgili zaman yeterli değildir	Ortaokul	226	3,525	1,496	0,866	0,078
	Lise	228	3,620	1,463		
Tarihi mekanlarda ilgili öğrenilenler yeterli	Ortaokul	226	3,422	2,001	2,104	0,080

değildir	Lise	228	3,236	1,996		
Tarihi mekanlarda derslere adaptasyonu sağlamak konusunda sorunlar yaşanmaktadır	Ortaokul	226	3,499	2,031	1,761	0,059
	Lise	228	3,621	1,799		
Tarihi mekanlarda geri bildirim almam daha kolay oluyor	Ortaokul	226	3,452	1,893	1,826	0,051
	Lise	228	3,480	1,754		
Tarihi mekanlara dayalı dersler zaman kaybı olmaktadır	Ortaokul	226	3,525	1,469	1,990	0,083
	Lise	228	3,520	1,399		
Tarihi mekanlarda öğrenim sıklıkla yapılmalıdır	Ortaokul	226	3,411	1,676	1,752	0,115
	Lise	228	3,419	1,751		

Tabloya göre öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesi ile tarihi mekanlarda işlenen derslerde öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay olması arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmakta ($p < 0,05$) diğer ifadelerde bulunmamaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Tarihi Mekanlarda Ders İşlemeye Yönelik Görüşlerinin Analizi

		f	\bar{x}	Ss.	t	p
Tarihi mekanla ilgili bilgiyi daha kolay anlatmaktayım.	10 yıl ve daha az	191	3,421	1,962	1,422	0,063
	11-20 yıl	163	3,482	1,742		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,520	1,693		
Tarihi mekanlarda öğrencinin derse odaklanması sağlayabilirim	10 yıl ve daha az	191	3,269	2,120	2,213	0,081
	11-20 yıl	163	3,277	2,013		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,301	2,044		
Tarihi mekanlarda öğrenilenlerin değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır	10 yıl ve daha az	191	3,400	1,466	1,898	0,000
	11-20 yıl	163	3,519	1,483		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,453	1,529		
Tarihi mekanlarda ilgili müfredatta belirlenen ders kazanımlarını uygulamakta zorlanıyorum	10 yıl ve daha az	191	3,625	1,633	1,754	0,059
	11-20 yıl	163	3,589	1,701		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,521	1,726		
Tarihi mekanlarda ilgili zaman yeterli değildir	10 yıl ve daha az	191	3,720	2,220	0,999	0,066
	11-20 yıl	163	3,688	2,019		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,643	2,143		
Tarihi mekanlarda ilgili öğrenilenler yeterli değildir	10 yıl ve daha az	191	3,826	1,784	1,423	0,063
	11-20 yıl	163	3,752	1,963		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,740	1,534		
Tarihi mekanlarda derslere adaptasyonu sağlamak konusunda	10 yıl ve daha az	191	3,655	1,564	1,637	0,072
	11-20 yıl	163	3,589	1,438		

sorunlar yaşanmaktadır	21 yıl ve daha fazla	100	3,546	1,476		
Tarihi mekanlarda geri bildirim almam daha kolay oluyor	10 yıl ve daha az	191	3,523	1,634	0,983	0,077
	11-20 yıl	163	3,549	1,639		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,573	1,799		
Tarihi mekanlara dayalı dersler zaman kaybı olmaktadır	10 yıl ve daha az	191	3,269	1,466	1,830	0,051
	11-20 yıl	163	3,342	1,743		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,123	1,984		
Tarihi mekanlarda öğrenim sıklıkla yapılmalıdır	10 yıl ve daha az	191	3,617	1,462	1,744	0,040
	11-20 yıl	163	3,686	1,664		
	21 yıl ve daha fazla	100	3,621	1,649		

Tabloya göre öğretmenlerin kıdemleri ile tarihi mekanlarda işlenen derslerde öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay olması ve tarihi mekanlarda öğretimin sıklıkla yapılması görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmakta ($p<0,05$) diğer ifadelerde bulunmamaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenler tarihi mekanlarda ders işlerken dersle ilgili bilgileri daha kolay anlatabilmekte, öğrencilerin derse odaklanması ve öğrencilerin geri bildirim alınarak değerlendirilmesi daha kolay olmaktadır. Buna karşılık öğretmenlere göre tarihi mekanlarda ders işlerken müfredatta belirtilen kazanımların uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Genel olarak öğretmenlerin tarihi mekanlarda ders işlenmesine olumlu baktıkları görülürken, öğretmenler bu tür ders işlemenin zaman kaybı olmadığını ve daha sık yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Çıkar (2016) yaptığı araştırmada tarihi mekanlarda dersle ilgili bilgileri daha kolay anlatabilmekte, öğrencilerin derse odaklanması ve öğrencilerin geri bildirim alınarak değerlendirilmesi daha kolay olduğunu belirlemiştir. Karbeyaz ve Kurt (2020) yaptıkları çalışmada Hayat Bilgisi dersinin okul dışı öğrenme ortamında işlenmesi öğrenilenlerin kalıcılığını arttırdığını belirlemişlerdir. Tarihi mekanlarda işlenen derslerde öğrenciler yaparak yaşayarak ve anlatılanları görerek öğrendikleri için anlatılmak istenen konular öğrencilere daha kolay aktarılmakta ve öğrenilenler kalıcı olmaktadır.

Öğretmenlerin cinsiyetleri ile tarihi mekanlarda bilginin daha kolay aktarılması, öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay değerlendirilmesi, bu tür dersler için zamanın yeterli olmaması, derslere adaptasyonun zor olması ifadeleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmaktadır. Öğretmenlerin görev yaptıkları eğitim kademesi ile tarihi

mekanlarda işlenen derslerde öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay olması arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmakta diğer ifadelerde bulunmamaktadır. Öğretmenlerin kıdemleri ile tarihi mekanlarda işlenen derslerde öğrenilenlerin değerlendirilmesinin daha kolay olması ve tarihi mekanlarda öğretimin sıklıkla yapılması görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmakta diğer ifadelerde bulunmamaktadır. Çıkar (2016) yaptığı araştırmada öğretmenlerin cinsiyeti ile tarihi mekanların Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmadığını, buna karşılık kıdem değişkeni ile öğrencinin odaklanması, öğrenilenlerin değerlendirilmesinin kolay olması, bu tür dersler için ayrılan zamanın yetersizliği ifadeleri arasında anlamlılık bulunduğunu belirlemiştir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin tarihi mekanlarda işlenen dersler için çoğunlukla olumlu görüşlerinin olduğu görülürken, tarihi mekanlarda ders işlerken dersle ilgili bilgileri daha kolay anlatabilmekte, öğrencilerin derse odaklanması ve öğrencilerin geri bildirim alınarak değerlendirilmesi daha kolay olduğu, öğretmenlere göre tarihi mekanlarda ders işlerken müfredatta belirtilen kazanımların uygulanmasında zorluklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi mekanlarda işlenen derslerin öğrencilere katkı düzeyinin artırılması için özellikle okul yönetimi tarafından bu tür derslerin organizasyonunun daha dikkatli yapılması ve bazı derslerin birleştirilmesi gibi ders süresini arttırıcı tedbirlerin alınması yararlı olabilecektir.

Kaynakça

Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi*. 25. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin “müze eğitime” ilişkin görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atalay, Z. Ö. (2014). *Farklılaştırılmış Sosyal Bilgiler öğretiminin üstün zekalı öğrencilerin akademik başarı, tutum, eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarına etkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aydemir, a. (2021). Sosyal bilgiler dersinde okul dışı öğrenme ve öğretim ortamı olarak adalet saraylarının kullanımına yönelik öğretmen adayları görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 665-681.

- Aydoğdu, A. S. E., Aydoğdu, M. Z., ve Aktaş, V. (2023). Okul dışı öğrenme ortamlarıyla ilgili matematik öğretmenlerinin görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 60-78.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Borg, W.R. & Gall, M. D. (1989). *Educational research: An introduction* (5th ed.). Longman Group: London
- Candan, B. (2013). Türk kültüründe kütüphaneler ve eğitim hayatımıza etkileri: Cumhuriyet öncesi dönem. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 105-124.
- Çalık, N. (1964). Çevreye göre müfredat geliştirme ve turistik Bayburt ünitesi. *İlköğretim Dergisi*, 30(526), 6-7.
- Çalışkan, E., Önal, N., & Yazıcı, K. (2016). Öğretim etkinliklerinde sanal müzelerin kullanımına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarını ne düşünüyor? *Turkish Studies*, 11(3), 689-706.
- Çıkar, F. (2016). *Sosyal Bilgiler dersinde tarihi ve sanatsal mekân kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Dinç, E., ve Üztemur, S. (2017). Türkiye’de sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde müzeler ve tarihi mekânlardan yararlanmaya yönelik araştırmaların içerik analizi. *Milli Eğitim*, 46(214), 61-84.
- Erkek, M. S. (2009). *II. Meşrutiyet döneminde Türk eğitim sistemindeki gelişmeler ve Ethem Nejat Bey*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ford, P. (1986). *Outdoor education: Definition and philosophy*. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools Digest, Las Cruces, NM. Retrieved.
- Gholson, R. E. (1985). Student achievement and cocurricular activity participation. *National Association of Secondary School Principals*, 69(483), 17-20.
- Gökkaya, A. K., ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal Bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.
- Gündüz, M. (2006). Okulsuz eğitim uygulamasına ilişkin yeni yaklaşımlar: Tutoring örneğinin eleştirisi. *Milli Eğitim Dergisi*, (172), 232-239.

- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T., ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Karbeyaz, A., ve Kurt, M. (2020). Hayat bilgisi dersinde okul dışı öğrenme ortamlarının kullanımına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 79-93.
- Kaya, A. (2008). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını uygulayan sınıf öğretmenleri ile bu yaklaşımı uygulamayan dal öğretmenlerinin sınıf yönetimi yaklaşımlarının karşılaştırılması (Gaziantep ili örneği)*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kıroğlu, K. (2009). Eğitimle ilgili temel kavramlar. K. Kıroğlu., & C. Elma (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (ss. 2-20). Ankara: Pegem Akademi.
- Kubat, U. (2018). Okul dışı öğrenme ortamları hakkında fen bilgisi öğretmen adaylarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 111-135.
- Kotluk, N., ve Kocakaya, S. (2019). Türkiye'de öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı eğitime ilişkin görüşleri: bir karma yöntem araştırması. *Sakarya University Journal of Education*, 9(2), 304-334.
- Köse, E. (2003). *İlköğretim düzeyinde ders dışı etkinliklerin akademik başarıya ve okul kültürünü algılamaya etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Metin-Göksu, M. (2020). Sınıf dışı öğrenme ortamları: Köy Enstitüleri örneği. *Turkish History Education Journal*, 9(1), 1-16.
- Meydan, A., ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (29), 402-427.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. (Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Okur Berberoğlu, E., ve Uygun, S. (2013). Sınıf dışı eğitimin dünyadaki ve Türkiye'deki gelişiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 32-42.

- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ‘okul dışı tarih öğretimi’ne ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 89-121.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 333-344.
- Payne, M. R. (1985). *Using the outdoors to teach science: a resource guide for elementary and middle school teachers*. Educational Resources Information Center, Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, New Mexico State University.
- Rickinson, M. Dillon, J., Teamey, K. Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D. & Benefield, P. (2004). “A review of research on Outdoor learning.” <https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/publications/a-review-of-research-on-outdoor-learning>
- Safran, M. (1999). Osmanlı tarih öğretimi ve Osmanlı imajı. *Türk Yurdu Dergisi*, 148-149.
- Safran, M., ve Ata, B. (2006). *Okul dışı tarih öğretimi, Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sarıoğlan, A. B., ve Küçüközer, H. (2017). Fen bilgisi öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin araştırılması. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Şehli-Kızılhan, H. (2022). *Okul yöneticileri ve öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin görüşleri*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Torun, Ü. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenmeye yönelik görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Türkben, T. (2015). Aktif öğrenme yöntemiyle oluşturulmuş sınıf ortamının öğrenciler üzerindeki etkisi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 899-916.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı. (1935). *Antikiteiler ve Tarihi eserlerden derslerde nasıl istifade edileceği hakkında andıç*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Uluçay, Ç. (1958). *Çevre incelemeleri tarih öğretimi*. İstanbul: Öğretmenler Derneği Yayınları

- Üztemur, S., Dinç, E., ve Acun, İ. (2018). Müzeler ve tarihi mekânlarda uygulanan etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin sosyal bilgilere özgü becerilerinin geliştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (46), 294-324.
- Yazıcı, T., ve Çobanoğlu, E. O. (2017). Türkiye’de sınıf dışı eğitim ve tarihsel kökenleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 385-401.
- YEŞİLBURSA, C. C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (23), 209-222.
- Yeşilbursa, C.C. (2006). *Sosyal Bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.